

Голові спеціалізованої вченої ради ДФ 20 051.126
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника,
доктору економічних наук, професору
Дмитришин Лесі Ігорівні
(76018, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57)

ВІДГУК
офіційного опонента

доктора економічних наук, професора, директора Луганської філії Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова НАН України», завідувача відділом проблем міжрегіонального співробітництва Луганської філії Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова НАН України» **Заблудської Інни Володимирівни** на дисертаційну роботу **Бушинського Євгенія Валерійовича** «РЕГІОНАЛЬНІ ВІДМІННОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка

1. Актуальність дисертаційної роботи, її зв'язок з науковими програмами, планами та темами

Формування інвестиційного потенціалу та створення сприятливого інвестиційного клімату регіонів сьогодні виступає одним з пріоритетних напрямів забезпечення соціальної та економічної безпеки територіальних систем, а також призупинення процесів скорочення потенціалу розвитку регіонів України з поступовим виходом на траєкторію сталого соціо-еколого-економічного розвитку держави.

Показники соціального та економічного розвитку будь-якого регіону чи територіальної системи як безпосередньо, так і опосередковано, залежатимуть від множини чинників, ключовими з яких будуть обсяги як внутрішніх, так і зовнішніх інвестицій, а також ефективність створення інвестиційного клімату та використання інвестиційного потенціалу регіону.

За таких обставин затребуваним і своєчасним буде використання можливостей системного аналізу та економіко-математичного моделювання процесів соціально-економічного розвитку з урахуванням актуалізації інвестиційної складової.

Метою дисертації є узагальнення теоретичних аспектів та розробка методичного забезпечення щодо оцінювання регіональної конвергенції та інвестиційної привабливості регіонів України.

Для досягнення поставленої мети здобувач проводить постановку та вирішення низки задач із застосуванням відповідних методів дослідження.

Дисертацію виконано відповідно до планів науково-дослідних робіт Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника Міністерства освіти і науки України, зокрема, науково-дослідною темою «Моделювання процесів управління в соціально-економічних системах» (номер державної реєстрації 0113U005083, 2013–2027 рр.), де автором запропоновано методичний підхід до оцінювання інвестиційної привабливості регіонів, який враховує показники інвестиційної активності територій та інвестиційної привабливості видів економічної діяльності.

2. Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукові результати та практичні рекомендації, наведені в тексті дисертації можна визнати такими, що мають належний рівень обґрунтованості та достовірності. До такого висновку можна дійти керуючись наступними аргументами:

1. методологічною основою дисертаційної роботи є фундаментальні положення та принципи теорії залучення інвестицій та теорії просторового розвитку;

2. у роботі використано системний підхід, а також сукупність методів пізнання, зокрема: логічного узагальнення, аналізу та синтезу (для встановлення взаємозв'язків між економічним розвитком регіону і станом його інвестиційної привабливості); економіко-статистичного аналізу та аналізу просторових даних (для оцінювання стану інвестиційної привабливості територій та галузей); кореляційно-регресійного аналізу (для визначення наявності та характеру зв'язку між показниками регіональних економічних систем); модель Р. Солоу (для визначення конвергенції регіональних економічних систем); графічний метод (для наочного представлення результатів дослідження);

3. інформаційну базу дослідження складають: законодавчі та нормативно-правові акти Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України; статистичні дані Державної служби статистики України, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, ресурси мережі Інтернет.

Структура роботи в цілому є продуманою і логічною. В роботі чітко сформульовано актуальність теми, мету і завдання дослідження, обумовлені об'єктом і предметом аналізу, сукупністю методів і засобів наукового пошуку, а також обґрунтовано наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

3. Основні наукові результати дисертації, отримані особисто здобувачем

До найбільш важливих результатів дисертаційної роботи, які характеризуються науковою новизною і відображають особистий внесок автора у розв'язання актуальної задачі обґрунтування теоретико-методологічних та

організаційних положень, а також розробки практичних рекомендацій щодо вдосконалення стратегій соціально-економічного розвитку територіальних громад на засадах підвищення інвестиційного потенціалу відповідних громад та покращення його використання можна віднести:

- удосконалений методичний підхід до оцінювання інвестиційної привабливості регіонів, який, на відміну від наявних, враховує такі територіальні фактори, як показник інвестиційної активності територій та галузеві умови розвитку регіонів у вигляді інтегрального показника інвестиційної привабливості видів економічної діяльності (п. 3.1 дисертації);

- удосконалений методичний підхід до оцінювання регіональної конвергенції, в основу якого покладено модель Р. Солоу. На відміну від існуючих розробок, складові моделі регіонального розвитку, а саме, праця й капітал є взаємозамінними на підставі виробничої функції Кобба-Дугласа, що дало змогу довести конвергенцію депресивних регіонів України (с. 101 – 113);

- сформовані підходи до визначення та конкретизації детермінант потенційної інвестиційної привабливості регіону. На відміну від існуючих розробок, здобувачем проведено класифікацією факторів, що впливають на інвестиційну привабливість та дають змогу визначати широкий спектр економічних та соціальних категорій, створюючи універсальний підхід, що заснований на сукупних факторах для всіх секторів економічної діяльності й визначає загальну інвестиційну привабливість адміністративної території (п. 2.3 дисертації);

- запропоноване визначення сутності поняття «механізм інвестиційного розвитку регіонів», яке, на відміну від існуючих, розглядає його як комплексну систему, що включає органи державної влади на регіональному та національному рівнях, які за допомогою відповідних інструментів, методів та норм реалізують інвестиційну політику через бюджетні та приватні фінансові ресурси з метою підвищення соціально-економічного стану територій, зростання валового регіонального продукту та підвищення якості життя населення (п. 1.1. дисертації).

Результати дослідження, котрі містять елементи наукової новизни, в цілому можна визнати такими що знайшли своє відображення в дисертації та публікаціях здобувача. Отримані в рамках проведених Бушинським Є.В. досліджень нові наукові результати істотно розширюють наявні на даний час здобутки в сфері аналізу та моделювання інвестиційної складової соціально-економічного розвитку регіонів України.

4. Теоретична цінність і практична значимість отриманих наукових результатів

У роботі здобувачем проведено постановку та запропоновано вирішення низки наукових задач. Серед результатів, котрі становлять теоретичну цінність, варто відмітити розроблений методичний підхід до оцінювання регіональної конвергенції на основі моделі Р. Солоу та виробничої функції Кобба-Дугласа,

що дало змогу довести наявність конвергенції власне в депресивних регіонах України. Також з теоретичної точки зору становлять інтерес рекомендації здобувача до проведення класифікації факторів, що чинять вплив на потенційну інвестиційну привабливість адміністративної території, це дозволило визначити її детермінанти і за рахунок універсалізації сукупних факторів для всіх секторів економічної діяльності приблизно визначати загальне значення інвестиційної привабливості та у подальшому порівнювати регіони за цим показником

Дані розробки на даному етапі становлять теоретичний інтерес, а при подальшому розвитку запропонованих підходів до вирішення поставлених задач – матимуть і беззаперечну практичну цінність, оскільки дозволять отримати альтернативну методичну основу проведення моніторингу впливу інвестиційної складової на показники соціально-економічного розвитку регіонів та їх асиметрію.

Практичне значення отриманих результатів полягає у розробці науково-прикладних положень щодо оцінювання інвестиційної привабливості регіонів України та видів економічної діяльності в їх межах. Отримані результати апробовані в практиці управління на регіональному та місцевому рівнях, зокрема, використані в діяльності виконавчого комітету Івано-Франківської міської ради (довідка № 111/24-15/23в від 20.05.2024 р.). Теоретичні та методичні результати впроваджені в навчальний процес Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника та використовуються при викладанні наступних дисциплін: «Моделювання економіки», «Аналіз інвестиційних проектів», «Інвестування», «Моделювання складних економічних систем» для здобувачів вищої освіти на економічному факультеті (довідка № 03.04-29/10 від 20.05.2024).

5. Повнота викладення положень дисертації в опублікованих працях та авторефераті

За результатами дослідження автором опубліковано 7 наукових праць, серед них: 5 наукових статей (з них 4 – у фахових виданнях України, 1 – у наукових виданнях інших держав); 2 – публікації в наукових конференціях. Загальний обсяг публікацій – 2,5 друк. арк., у тому числі автору належить – 2,35 друк. арк. В публікаціях належним чином розкрито основний зміст дисертації та положення, які виносяться на захист. Публікації відповідають встановленим вимогам.

Результати дисертаційної роботи оприлюднені на міжнародних конференціях, зокрема: XXXI Міжнародній науково-практичній конференції «Scientific Research in the Conditions of Rapid Development of Information Technologies» (Гельсінкі, 2024 р.), VII Міжнародній науковій конференції «Проблеми та перспективи реалізації та впровадження міждисциплінарних наукових досягнень» (Миколаїв, 2024 р.).

Саму роботу з певними застереженнями та зауваженнями можна визнати такою, яка характеризується оригінальністю постановки задач дослідження та своєчасним і аргументованим застосуванням відповідних методів аналізу.

6. Відповідність дисертаційної роботи встановленим вимогам

Подана на розгляд дисертація Бушинського Євгенія Валерійовича за темою «Регіональні відмінності інвестиційного розвитку територій» містить усі необхідні структурні елементи. Дисертаційна робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Робота містить 17 таблиць, 8 рисунків, 4 додатки. Список використаних джерел складається з 132 найменувань на 14 сторінках. Додатки розміщені на 9 сторінках.

Робота написана українською мовою, з дотриманням основних вимог наукового стилю викладання матеріалу. Виклад матеріалу дисертації можна визнати структурованим, прослідковується логічний взаємозв'язок між окремими розділами роботи. Обраний стиль викладу матеріалу дав можливість авторові розкрити суть проблеми, дослідити її теоретичні й практичні аспекти, зробити висновки та сформулювати пропозиції.

В роботі сформульовано мету, об'єкт та предмет дослідження. Для досягнення поставленої мети здобувачем проведено постановку та запропоновано вирішення низки задач на основі своєчасного застосування відповідних методів якісного та кількісного аналізу. Запропоновані підходи до вирішення поставлених задач дозволяють робити висновки про фаховий рівень автора роботи.

7. Ідентичність змісту автореферату та основних положень дисертації

Ознайомлення з дисертацією та її авторефератом дозволяє зробити висновок про те, що вони є ідентичними за своїм змістом та суттю викладених матеріалів. Наведені в авторефераті положення, висновки та рекомендації належним чином розкриті та обґрунтовані в тексті дисертації. Ключові положення дисертації, котрі наведені в авторефераті, логічно і послідовно розкривають суть задач, сформульованих та вирішених здобувачем для досягнення поставленої мети дослідження.

8. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Не применшуючи ваги і значимості окремих позитивних результатів дослідження, треба відмітити наступні зауваження та дискусійні положення дисертації:

1. В якості результату проведених досліджень, котрий, на думку здобувача, містить елементи наукової новизни, виокремлено «удосконалений методичний підхід до оцінювання інвестиційної привабливості регіонів, який, на відміну від наявних, враховує територіальні фактори, як показник інвестиційної активності територій та галузеві умови розвитку регіонів у

вигляді інтегрального показника інвестиційної привабливості видів економічної діяльності, а також розрахунок моделей порогових рівнів інвестиційної безпеки, що дає змогу отримати симульативну модель визначення взаємозв'язків між показниками інвестиційної діяльності та системою показників соціально-економічного розвитку регіонів» (с. 16). Проведений аналіз тексту дисертації не дав можливості знайти моделі порогових рівнів інвестиційної безпеки, на яких акцентує увагу здобувач у вступній частині дисертації. Також в тексті роботи не згадується поняття порогового рівня інвестиційної безпеки.

2. Аналізуючи нормативно-правове забезпечення у структурі механізму державного управління інвестиціями на регіональному рівні (с. 20), здобувач акцентує увагу на нормативно-правових документах, котрі є застарілими та неактуальними в умовах сьогодення (Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року).

3. У роботі доцільно більше уваги приділити механізму створення та функціонування вільних економічних зон регіонального значення (с. 33). Потребує аргументації думка про те що такі зони будуть особливо ефективними у регіонах з великою кількістю закритих і нерентабельних підприємств (с. 33).

4. Ведучи мову про відсутність зв'язку між інвестиційною привабливістю та динамікою зростання регіональних економік (с. 41-42), здобувачу варто конкретизувати: відповідні висновки було зроблено на основі власних досліджень з використанням відповідного економіко-математичного інструментарію чи запозичено в інших авторів.

5. Залишається незрозумілим, в чому суть проведеної здобувачем оцінки інвестиційної привабливості регіонів України (таблиця 2, с. 65). Здобувач сформував дану таблицю на основі статистичної інформації про індекс фізичного обсягу товарообороту ВРП за 2019 рік, ВРП на одну особу за 2018 рік, кількість підприємств регіону на 10 тис. населення за 2019 рік і обсяг капітальних інвестицій у відсотках до загального обсягу по Україні за 2020 рік і назвав це «оцінкою інвестиційної привабливості регіонів України».

6. В п. 3.1 здобувач наводить приклади значної кількості моделей оцінки рівня конвергенції регіональних економічних систем і робить висновок про те що «оцінювання конвергенції та дивергенції регіонів України в контексті інвестиційного розвитку є складним завданням, яке потребує використання комплексного підходу» (с. 103). В даному контексті слід більше уваги приділити підходу до вирішення даної задачі здобувачем. Детальне представлення пропонованого здобувачем підходу до вирішення поставленої в дисертації задачі значно підвищило б теоретичну і практичну цінність результатів дослідження.

7. Дискусійним і таким що потребує уточнення є використання здобувачем підходу до побудови моделі оцінювання конвергенції регіонів України в контексті інвестиційного розвитку, а також визначення характеру

впливу рівня інвестицій та безпеки на рівень розвитку регіонів (таблиця 3.10 і матеріали на с. 123-125). Залишаються незрозумілі причини включення до моделі показників ВРП на одну особу за 2017 та 2021 роки. Крім того, слід уточнити за який звітний період розраховано показники індексу інвестиційного клімату та індексу безпеки. Також невідомо на який період здобувач розраховує значення очікуваного приросту ВПП (таблиця 3.11).

9. Загальний висновок

Дисертаційну роботу Бушинського Євгенія Валерійовича на тему «Регіональні відмінності інвестиційного розвитку територій» можна визнати цілісним завершеним дослідженням, яке виконане на належному теоретичному та методичному рівнях.

Зазначені у даному висновку рекомендації, зауваження та дискусійні положення суттєво не знижують загальної позитивної оцінки роботи. Однак їх врахування може істотно підвищити цінність результатів, отриманих в дисертації.

Дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. (зі змінами), вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом МОН України від 12.01.2017 р. № 40 (зі змінами), а її автор, Бушинський Євгеній Валерійович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка.

Офіційний опонент

доктор економічних наук, професор,
директор Луганської філії Державної
установи «Інститут економіко-правових
досліджень імені В.К. Мамутова НАН України»,
завідувач відділом проблем міжрегіонального
співробітництва, Луганської філії Державної
установи «Інститут економіко-правових
досліджень імені В.К. Мамутова НАН України»

Інна ЗАБЛОДСЬКА